

FILOCALIA VI

FILOCALIA

SAU

CULEGERE DIN SCRIERILE
SFÎNȚILOR PĂRINȚI, CARE ARATĂ
CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESĂVÎRȘI

VI

SFÎNTUL SIMEON NOUL TEOLOG
CUVIOSUL NICHITA STITHATUL

Traducere din grecește, introduceri și note de
pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE
Membru al Academiei Române

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactori: S. Skultéty, Georgeta-Anca Ionescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Macheta: Corneliu Radu
DTP: Andreea Dobreci, Carmen Petrescu

Tipărit la Radin Print,
prin reprezentantul său exclusiv pentru România,
4 Colours, www.4colours.ro

© HUMANITAS, 1997, 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți,
care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși /
trad. din grecește, ed., introd. și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae. –
București: Humanitas, 2017

12 vol.

ISBN 978-973-50-5602-5

Vol. 6: Sfintul Simeon Noul Teolog, Cuviosul Nichita Stithatul. – 2017. –

ISBN 978-973-50-5625-4

I. Stăniloae, Dumitru (trad.; ed. șt.)

2

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

SFÎNTUL SIMEON NOUL TEOLOG

VIATA, OPERA ȘI ÎNVĂȚĂȚURA SFÎNTULUI SIMEON NOUL TEOLOG

Sfîntul Simeon Noul Teolog a avut și are o mare influență asupra spiritualității ortodoxe și mai ales asupra monahismului. Cînd J. Hausherr publica, în 1928, pentru prima dată, în text original, *Viața Sfîntului Simeon Noul Teolog* scrisă de ucenicul lui, Nichita Stîthatul¹, un vizitator al Muntelui Athos spunea că nu există acolo autor mai citit ca acest sfînt și că monahii îl copiază tot așa de mult ca și în trecut.² Scrierile lui se bucuraseră de prețuirea lui Grigorie Sinaitul, care a avut o mare însemnătate în precizarea spiritualității isihaste în Sfîntul Munte. Acela recomandase monahilor: „Citește mai ales scrierile despre liniște și singurătate ale lui Scărarul, ale Sfîntului Isaac, ale Sfîntului Maxim, cele ale Noului Teolog, ale ucenicului său, Stîthatul, ale lui Isihie, ale lui Filotei Sinaitul și cele care sînt în același duh. Pe celelalte lasă-le deoparte deocamdată nu pentru că trebuie respinse, ci pentru că nu sînt folositoare acestui scop și abat duhul de la rugăciune.”³

Sfîntul Simeon a fost unul dintre cei mai iubiți autori în spiritualitatea și teologia rusă, iar monahismul românesc a avut opera lui la îndemîină în numeroase manuscrise, care datează în traduceri de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Un număr apreciabil de astfel de manuscrise se găsește în Biblioteca Academiei Române și în diferite mînăstiri din Moldova.

Un manuscris cuprinzînd opera Sfîntului Simeon, în două volume și datat 1804, se află în Biblioteca Sfîntului Sinod din București, sub cota

¹) *Vie de Siméon le Nouveau Théologien* (949–1022), par Nicétas Stethatos, în „Orientalia Christiana Periodica”, vol. XII, nr. 45, 1928, pp. 1–239. ²) *Op. cit.*, Introducere, p. XI. ³) P. G., CL, 1324D.

nr. 11. El a aparținut Mînăstirii Căldărușani, de unde a trecut în biblioteca Internatului teologic din București sub cota 28, apoi în biblioteca Institutului Teologic din București sub nr. 2251–2252. Opera Sfîntului Simeon din acest manuscris⁴ cuprinde 104 *Cuvinte*. Traducerea este făcută la 1802 de Isaac Dascălul, ucenic al lui Paisie Velickovski; cuprinsul lui coincide cu manuscrisul din biblioteca Mînăstirii Neamț, care cuprinde opera Sfîntului Simeon, în trei volume, sub nr. 60, 59 și 57.⁵ Traducerea pare să fie făcută, în parte, după ediția în neogreacă a operei Sfîntului Simeon, tipărită în 1790, la Veneția, de Dionisie Zagoraios, dar nu numai după ea. Căci nu are *Imnele*, cuprinse în ediția lui Zagoraios ca partea a doua; apoi, ordinea *Cuvintelor* e alta decît în Zagoraios; în sfîrșit, în ediția lui Zagoraios sînt numai 92 de *Cuvinte*, afară de *Imne*. Dar manuscrisul de la Biblioteca Sfîntului Sinod are, ca și în ediția Zagoraios, la începutul lui aprecierile Sfîntului Grigorie Palama, ale patriarhului Filotei al Constantinopolului și ale mitropolitului Meletie al Atenei despre Sfîntul Simeon, apoi *Viața Sfîntului Simeon Noul Teolog*, alcătuită de Nichita Stithatul, și un *Cuvînt introductiv* despre opera Sfîntului Simeon, tot al lui Nichita Stithatul. O altă deosebire este faptul că în ediția Zagoraios lipsește *Cuvîntul despre cele trei chipuri ale luării-aminte și ale rugăciunii*, pe care-l cuprinde manuscrisul românesc (cum este *Cuvîntul 101*). Apoi, în ediția Zagoraios, după cele 92 de *Cuvinte* sînt adăugate 181 de *Capete practice și teologice* ale Sfîntului Simeon Noul Teolog și după ele 40 de *Capete* ale lui Simeon Evlaviosul, pe cînd în manuscrisul românesc după cele 104 *Cuvinte* urmează tot 181 de *Capete lucrătoare și de Dumnezeu trăitoare* și 40 de *Capete ale lui Simeon Evlaviosul*, dar se mai adaugă un număr de 38 de „alte *Capete* care în cărțile după care s-au tălmăcit *Cuvintele* și *Capetele* Sfîntului Simeon nu s-au aflat, care s-au tălmăcit din cea slovenească“.

Deci se pare că traducerea din acest manuscris românesc a fost făcută după mai multe manuscrise. Dacă traducerea nu s-a făcut după ediția Zagoraios sau nu s-a folosit și ea – ceea ce pare probabil –, s-a făcut în-

⁴) Este descris de Pr. D. Fecioru, în *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în „Studii teologice“, XII (1960), nr. 1–2, pp. 93–122. ⁵) *Idem*, *Manuscrisele din Biblioteca Mînăstirii Neamț*, manuscris.

inte de apariția ediției Zagoraios. O chestiune de studiat ar fi dacă toate manuscrisele românești se reduc la aceeași traducere. Dar aceste probleme depășesc preocuparea noastră actuală; ele au o importanță pentru istoria traducerilor patristice în românește și pentru istoria limbii române.

Viața Sfântului Simeon Noul Teolog scrisă de Nichita Stithatul a fost tipărită în românește și în *Viețile Sfinților*, ediția din 1835, în volumul de pe luna octombrie, pp. 258–284, sub titlul *Viața și petrecerea celui între sfinți părintelui nostru Simeon Noului Bogoslov, care s-a scris de preacuviosul Nichita Stitat, ucenic*.⁶

Sfântul Simeon s-a născut în 949 la Galata, în Paflagonia, dintr-o familie de mică noblețe provincială. Încă din copilărie a venit la Constantinopol, la un unchi, slujbaș la curtea împărătească, lângă care a dobândit o anumită învățătură.

După moartea unchiului său, în 963, Simeon încearcă, cu toate că era încă foarte tânăr, să intre la Mânăstirea Studion, unde are o primă întâlnire cu Simeon Evlaviosul, care devine părintele lui duhovnicesc. De fapt, deși Simeon continuă să trăiască în lume pînă la 977, va rămîne toată viața sub influența lui Simeon Evlaviosul. În 976, Simeon revine în patria sa, unde-și reglementează chestiunile familiale, pentru a intra, un an mai târziu, în Mânăstirea Studion. Egumenul Petru îl încredințează lui Simeon Evlaviosul. Dar după încă un an părintele său duhovnicesc îl conduce la Mânăstirea „Sfântul Mamas“, unde îl recomandă egumenului de acolo, Antonie; acesta îl hirotonește preot în 980. Puțin după aceea, Antonie moare și Simeon e instalat în fruntea mînăstirii prin decretul patriarhului Nicolae Hrisoverghi.

Acum începe pentru Simeon o perioadă de viață duhovnicească intensă, închinată rugăciunii și desăvîșirii lăuntrice, dar și o activitate accentuată de ordin administrativ. El reface zidurile pe jumătate ruinate ale mînăstirii, dar și disciplina între monahi. Poate că din cauza acestei energice activități a trebuit să facă față revoltei a vreo treizeci de călugări, pe care patriarhul Sinesie (996–998) îi trimite în exil.

La 1005, Simeon, dornic de o viață închinată și mai intens preocupărilor duhovnicești netulburate, cu învoirea patriarhului Serghie, se retrage

⁶) J. Hausherr, *ibidem*, p. V, nota 2.

de la egumenat. Paralel cu aceasta, el intensifică cultul părintelui său duhovnicesc, început de la 987, după moartea lui. Îi compune diferite imne și îi închină o zi de sărbătoare în fiecare an. Aceasta l-a adus în conflict cu Ștefan, fost mitropolit de Nicomidia, care îl pîrî la patriarh. Adus în fața Sinodului, Simeon fu condamnat la exil în 1009.

S-a pus întrebarea: de ce Simeon a fost condamnat pentru acest cult al părintelui său duhovnicesc numai după șaisprezece ani de practicare a lui? Se poate deduce de aici că pizma lui Ștefan al Nicomidiei a avut de fapt un rol în această condamnare, cum afirmă Nichita Stithatul, ucenicul lui Simeon.

Debarcat la Chrysopolis (Scutari), pe malul răsăritean al Bosforului, Simeon se retrage într-un loc numit Palukiton, unde se înălța un locaș de rugăciune închinat Sfintei Marina. Reabilitat mai târziu de către patriarh, Sfântul Simeon rămase totuși la Sfânta Marina, unde se formase un mic grup de monahi în jurul lui. El muri în această mică mînăstire la 12 martie 1022.⁷

Operele Sfântului Simeon se împart în patru categorii:

1. *Cateheze*, în număr de 34. Din ele s-au format un număr de Cuvîntări (ed. Pontanus; P. G. 120) și de Cuvîntări alfabetice (codicele Monac. 177).⁸
2. *Cuvîntări teologice*, în număr de 3, și *etice*, în număr de 15.⁹
3. *Capete*.¹⁰
4. *Imne*.¹¹

Data alcătuirii acestor scrieri e greu de precizat. Catehezele au fost compuse și ținute în timpul petrecerii Sfântului Simeon la Mînăstirea Studion, după obiceiul acestei mînăstiri. Tot acolo a scris imne, lucrări

⁷) J. Darrouzès A. A., *Syméon le Nouveau Théologien, Chapitres théologiques, gnostiques et pratiques*, în „Sources chrétiennes“, nr. 51, Introducere, pp. 7–9. ⁸) Editate de B. Krivocheïn (traducere franceză de J. Paramelle S.I.), tom. I–III, în „Sources chrétiennes“, nr. 96, 104, 113. ⁹) Editate în text original și traduse în franceză de J. Darrouzès A. A., în „Sources chrétiennes“, tom. I (*Cuvîntări teologice*, I–III; *Cuvîntări etice*, I–III) și tom. II (*Cuvîntări etice*, IV–XV), nr. 122, 129. ¹⁰) În număr de 225; editate și traduse în franceză de J. Darrouzès A.A., în „Sources chrétiennes“, nr. 51. ¹¹) Editate de J. Koder și traduse în franceză de J. Paramelle și L. Neyrant, în „Sources chrétiennes“, tom. I–III, nr. 156, 174, 196.

exegetice și scrisori, care nu s-au păstrat. După demisia din postul de egumen, a alcătuit capetele despre virtuți și despre patimile opuse lor. În timpul cersei cu Ștefan al Nicomidiei, a alcătuit mai ales bucățile oratorice. Din timpul retragerii sale, Nichita menționează numai compunerea de imne.¹²

S-a spus că *învățătura Sfântului Simeon* se încadrează cu greu în tradiția părinților anteriori, că ea e mai mult mărturia unei experiențe personale. În esență însă, învățătura lui se reduce la învățătura părinților anteriori. Avem la el aceeași învățătură despre curățirea de patimi, despre dobândirea virtuților și a nepătimirii, ca prima treaptă a urcușului duhovnicesc, aceeași învățătură despre contemplarea nepătimașă a rațiunilor dumnezeiești ale lucrurilor prin care omul revine la starea naturii lui, învățătură precizată mai ales de Sfântul Maxim Mărturisitorul și considerată ca treapta a doua a urcușului duhovnicesc; în sfârșit, aceeași învățătură despre unirea cu Dumnezeu sau cu Hristos prin Duhul Sfânt, care e, în toată tradiția duhovnicească patristică, treapta a treia și ultima a urcușului duhovnicesc.¹³

Ceea ce formează o notă mai aparte în preocuparea Sfântului Simeon este accentul deosebit de puternic pus pe simțire, pe conștiință, pe lumină și pe iubire. Toate acestea stau într-o legătură între ele, dar și cu întreaga învățătură a părinților despre curățirea de patimi sau despre virtuțile care culminează în nepătimire și în iubirea de Dumnezeu și în „vederea“ Lui.

Este firesc ca unui protestant, cum a fost Karl Holl¹⁴, să i se fi părut învățătura Sfântului Simeon despre o viață atât de duhovnicească, cum a fost cea trăită de el, cam stranie. Doctrina protestantă despre ruina totală și iremediabilă a naturii omenești prin păcat nu poate socoti posibile o purificare, o sfințire a credinciosului și o vedere a lui Dumnezeu. Este firesc, de asemenea, ca teologii catolici să fi găsit unele puncte din învățătura Sfântului Simeon anevoie de încadrat în ortodoxie. Căci ei pornesc în înțelegerea lor despre ortodoxie de la doctrina catolică, după

¹²⁾ J. Darrouzès A. A., *Introducere la Chapitres théologiques*, p. 10. ¹³⁾ *Idem*, *Syméon le Nouveau Théologien, Traités théologiques et éthiques*, în „Sources chrétiennes“, tom. I, nr. 122, 1966, *Introducere*, p. 23. ¹⁴⁾ *Enthusiasmus und Bussgewalt beim griechischen Mönchtum. Eine Studie zu Symeon dem Neuen Theologen*, Leipzig, 1898, p. 30.

care Dumnezeu e cunoscut prin rațiunea care face deducții logice despre Dumnezeu de la distanță, dar nu printr-un contact al sufletului purificat cu Dumnezeu. Doctrina catolică despre eliberarea de păcate prin simpla absoluție juridică, acordată de preot în baza recunoașterii lor de către penitent, doctrină bazată pe modul general juridic prin care Hristos ne-a obținut mântuirea, nu poate considera intrarea într-un contact nemijlocit al sufletului cu Dumnezeu decât ca o grație specială, acordată anumitor persoane, grație care nu e necesară pentru mântuire.¹⁵

Mulți au criticat afirmația Sfântului Simeon că orice creștin care vrea să se mântuiască trebuie să ajungă la sfințirea sau la conștiința harului prezent în el de la Botez. Teologii catolici, deși au devenit în timpul din urmă mai înțelegători față de această afirmație, socotind-o încadrată în linia unui curent de spiritualitate sentimentală, reprezentat de Diadoh, Marcu Ascetul, Macarie¹⁶, manifestă totuși, cel puțin unul dintre ei, anumite rezerve în ce privește valabilitatea acesteia pentru toți creștinii.

Dar, dacă avem în vedere că, după Sfântul Simeon, „simțirea“ sau „vederea“ (contemplarea) lui Dumnezeu se ivește în om pe măsura curățirii sale de păcate, care creștin nu e dator să se nevoiască pentru împușinarea păcatelor sale, ca o condiție pentru mântuire? În orice caz, aceasta este o învățătură proprie ortodoxiei, spre deosebire de protestantism, care consideră că omul se mântuiește prin simpla credință, fără nici un efort de ieșire din starea de păcat, și spre deosebire, în oarecare măsură, chiar de catolicism, în care efortul de purificare e destul de puțin prețuit.

În orice caz, Sfântul Simeon nu cere o „simțire“, o „vedere“ maximă și egală de la toți creștinii. El face o deosebire între „simțirea“ sau „vederea“ lui Dumnezeu de aici și din viața viitoare și are o înțelegere pentru gradele mai reduse de „simțire“ sau de „vedere“ a lui Dumnezeu ale multor credincioși. În *Cuvîntul V moral*, foarte important din acest punct de vedere, el spune: „Acum mărturisim și spunem că luăm arvuna măsurată a tuturor bunătăților, iar totul nădăjduim să luăm după moarte.“

În general, învățătura Sfântului Simeon despre „simțirea“ sau „vederea“ lui Dumnezeu încă în timpul vieții de aici se bazează pe distincția

¹⁵) J. Darrouzès A. A., *Chapitres théologiques*, p. 35. ¹⁶) J. Hausherr, *Les Grands courants de la spiritualité orientale*, în „*Orientalia Christiana Periodica*“, I (1935), p. 126.

ce o face el între raționamentul asupra lui Dumnezeu și legătura nemijlocită pe care o are cu puterea lui Dumnezeu sufletul care înaintează în virtuți și a ajuns la anumite grade ale iubirii. Căci chiar în acestea este lucrătoare puterea lui Dumnezeu din auz. De aceea nu reprezintă adevărata cunoaștere. Adevărata cunoaștere e din „vedere“. Prin „vedere“, cel ce cunoaște sesizează o lumină care iradiază din cel cunoscut, o lumină materială, dacă e un obiect sensibil, o lumină spirituală, dacă e un focar spiritual. Dar lumina aceasta e în același timp un sens, pentru că reprezintă o anumită particularitate a celui cunoscut. „Iar când auzi despre lumină, să nu socotești că ea e numai cunoștință fără lumină.“ Altceva e să cunoști un om din auzite și altceva e să-l cunoști din vedere. Aceasta e o cunoaștere în lumina lui. Tot așa, altceva e să cunoști pe Dumnezeu din auzite și altceva e să-L cunoști prin „lucrarea și puterea Preasfântului Său Duh sau a luminii“ (*Cuvîntul V moral*).

Oricine năzuiește să-și împuțineze păcatele, să sporească în virtuți cunoaște în sine puterea lui Dumnezeu, care-l ajută în acest efort, deci „simte“ pe Dumnezeu sau „îl vede“. Și tot cel ce vrea să se mîntuiască trebuie să se nevoiască pentru împuținarea păcatelor sale, pentru slăbirea obișnuințelor sale de a păcătui, pentru deprinderea sa de a face binele și de a-l imprima în ființa sa. E prea mult să se ceară aceasta credincioșilor? Nicidecum.

Caracteristic pentru valoarea netrecătoare ce o acordă Sfîntul Simeon persoanei este accentul pus de el pe conștiința de sine, care rămîne în sfinți, în viața viitoare, ba chiar se clarifică la culme; și odată cu ea, conștiința despre ceilalți sau cunoașterea lor. Dacă conștiința aceasta se estompează în extazul trecător din cursul vieții pămîntești sau în starea dominată de patimi, ea se ascute la maximum în viața veșnică (*Cuvîntul I moral*). Numai în relație cu alte conștiințe și în ultimă instanță cu conștiința divină, care ne iubește și ne cere iubirea la maximum, se adîncește și conștiința proprie a credinciosului. Conștiința personală și comuniunea între persoane se promovează reciproc. Aceasta înseamnă că numai în lumina ce iradiază din alții și, în ultimă analiză, din Dumnezeu se adîncește conștiința proprie a fiecăruia.

Despărțirea Bisericii din Apus de cea din Răsărit a fost efectul unei despărțiri a spiritului juridico-rațional dezvoltat în Occident de creștinismul

duhovnicesc, păstrat în Răsărit. Prin Sfântul Simeon Noul Teolog și prin Sfântul Grigorie Palama s-a pus în evidență directă această despărțire pe planul adânc al spiritualității. În Răsărit, spiritualitatea a fost înțeleasă totdeauna ca un contact nemijlocit al sufletului cu puterile Duhului Sfânt, pe baza ascezei purificatoare a întregului om, deci inclusiv a trupului. În Occident, „spiritualitatea“ a fost înțeleasă tot mai mult ca o subtilă speculație rațională, nepreocupată de această purificare a trupului.

Sfântul Simeon vede în spiritul duhovniciei integrale a creștinismului original și răsăritean relația intimă între suflet și trup (*Cuvîntul VI moral*).

Dăm în acest sens, ca exemplificare a acestor idei ale Sfântului Simeon, *Cuvîntul moral I și V*.

Dar înainte de ele dăm capetele Sfântului Simeon Noul Teolog. În *Filocalia greacă* se cuprind 153 de capete. Dintre ele, capetele 1–118 sînt o culegere dintr-un număr mai mare de capete ale aceluia; capetele 119–126 și ultimele două paragrafe, cuprinse sub cap. 153, formează o grupă anonimă, neidentificată; capetele 127–152 sînt o parte din *Capetele lui Simeon Evlaviosul*, părintele duhovnicesc al Sfântului Simeon Noul Teolog. Această versiune urmează codicele din Vatoped nr. 667 (datînd din sec. XIV), care are aceleași capete ca și codicele Coisl. nr. 292 (sec. XIV), adică capetele 1–124. Dar capetele lui Simeon Evlaviosul sînt adăugate din altă parte (Vatican 1436, sec. XVI, ff. 250–284, care cuprinde 100 de capete).

Partea cea mai numeroasă din manuscrise cuprinde însă un număr mai mare de capete sub numele Sfântului Simeon Noul Teolog, împărțite în trei grupe: 100 de *Capete practice și teologice*; 25 de *Capete gnostice și teologice* și 100 de *Capete teologice și practice* (Atena, B. N. 2612, sec. XIV; Xenoph. 36, an. 1321; Vatoped 605, sec. XIII; Bodl. Laud. 21, sec. XIV; Bodl. Miscell. 318, sec. XIV; Hyerosol. S. Sepulcri 181, sec. XIII; Hierosol. S. Sabae 407, sec. XIII; Mosquensis 424 (Vladimir), sec. XIV; Paris 1858, sec. XIV; Paris 1610, sec. XIV; Paris suppl. gr. 28, sec. XIV; Scorial. U. III 2, sec. XIV; Vatic. Ottobon. 436, an. 1435).¹⁷

Vom da în volumul de față aceste 225 de capete, dar vom adăuga și capetele 119–153 din *Filocalia greacă*, care nu se cuprind între acestea 225, pentru a rămîne fideli și tradiției acestei Filocalii.

¹⁷ J. Darrouzès A. A., *Syméon le Nouveau Théologien*, Introducere, pp. 14–21.

CUPRINS

SFÎNTUL SIMEON NOUL TEOLOG

<i>Viața, opera și învățătura Sfântului Simeon Noul Teolog</i>	7
Cele 225 de capete teologice și practice	17
Una sută capete făptuitoare și de Dumnezeu cuvîntătoare (practice și teologice)	17
Ale aceluiași, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvîntării de Dumnezeu (gnostice și teologice)	44
Ale aceluiași, una sută capete de Dumnezeu cuvîntătoare și făptuitoare (teologice și practice)	53
Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul	83
Cuvîntări morale	99
Întîia cuvîntare morală	99
Capitolele cuvîntării întîii	99
1. Puțină învățatură despre fire, privind creația lumii și zidirea lui Adam	100
2. Despre căderea și alungarea lui Adam din rai	104
3. Despre întruparea Cuvîntului și în ce chip s-a întrupat El pentru noi.	108
4. Cum va fi reînnoită toată zidirea și cum se vor face „ceruri noi și pămînt nou“, cum zice dumnezeiescul Apostol	113
5. Care va fi strălucirea de pe urmă a zidirii	115
6. Cum se unesc toți sfinții cu Hristos și Dumnezeu	120
7. Cum trebuie să se plinească lumea de sus și ce este ea, și în ce fel se va plini	124

8. Dacă nu se vor naște toți cei mai înainte rînduiți din neam în neam pînă la ziua de apoi și nu vor ajunge la plinire, nici lumea de sus nu se va plini	125
9. La cuvintele Evangheliei: „Asemănatu-s-a Împărăția cerurilor“ (Matei xxii, 1–14); și care este nunta de taină a lui Dumnezeu . . .	127
10. Toți sfinții zămislesc în ei pe Cuvîntul lui Dumnezeu în chip apropiat cu Născătoarea de Dumnezeu și îl nasc pe El, și El se naște în ei, și ei se nasc în El. În ce fel sînt fii și frați, și mame ale Lui.	129
11. La cuvîntul Evangheliei: „Și a trimis pe slujitorii săi să cheme pe cei invitați la nuntă și nu au voit să vină“ (Matei xxii, 3–14)	134
12. Nu trebuie ca cineva din cei nedepriși să cerceteze tainele ascunse ale Împărăției cerurilor înainte de lucrarea poruncilor și de înaintarea în virtuți, și de desăvîrșire; și că la a doua venire a Domnului toți sfinții se vor cunoaște unii pe alții	136
Credință și fapte	136
Închipuirile deșarte ale celor nedesăvîrșiți.	140
Cunoștința întreolaltă a sfinților	143
Pilda celui închis	145
Îndemn	149
A cincea cuvîntare morală	150
Realitatea întrupării	151
Prezența Duhului.	153
Condiția vederii lui Dumnezeu	154
Învățătura și pilda Sfîntului Apostol Pavel	154
Cunoștința prorocilor și a apostolilor.	156
Întîietatea vederii	157
Înțeleș și înfățișare	161
Prezența Duhului.	162
Îndemn	164

CUVIOSUL NICHITA STITHATUL

<i>Viața și scrierile cuviosului Nichita Stithatul.</i>	169
Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință.	175
Suta întîi a capetelor despre făptuire ale preacuviosului.	175

Suta a doua a capetelor naturale: despre curățirea minții, ale aceluiași	211
Suta a treia a capetelor despre cunoștință, despre iubire și despre desăvârșirea vieții, ale aceluiași	250
Vederea duhovnicească a raiului	294
I. În câte feluri ni se arată raiul sensibil după o tâlcuire evlavioasă?	297
II. În câte feluri se poate tâlcui în cuvinte de ale înțelegerii duhovnicești raiul cunoscut de minte (inteligibil) și care sînt plantele din el?	301
III. Care sînt rodurile celor două feluri de pomi ai raiului cunoscut cu mîntea (inteligibil)?	302
IV. Trecerea de la această explicare la o alta	305
V. Alt înțeles mai înalt al poruncii lui Dumnezeu către Adam	306
VI. Alt înțeles preaînțelept și înalt al raiului cunoscut cu mîntea. Care e poarta prin care se intră în el și care cea prin care se iese? Și care sînt pomii dumnezeiești din el?	307
VII. Care este lucrarea și pîzirea raiului cunoscut cu mîntea și ce bunătăți aduce împărtășirea de rodurile lui celor ce lucrează în el în diferite feluri?	309
VIII. În ce înțeles a amintit cuvîntul de două porți, și nu de mai multe în acest rai; de două porți învîrtindu-se ca niște heruvimi, și care e lucrarea deosebită a fiecăreia din ele?	316